

ОСКАР
УАЙЛД

Портретът
на
Дориан
Грей

Превод от английски Марин Загорчев

ПРЕДГОВОР

Художникът е този, който създава красотата. Стремелжът на изкуството е да разкрие себе си и да запази скрит художника. Критикът е този, който е в състояние по нов начин или с нови средства да изрази впечатлението си от красивото.

Всяка критика – и най-възвишената, и най-примитивната – е вид автобиография. Който намира грозота в красивото, той е покварен – и при това без каква обаяние. Това е грях. Който намира красотата в красивото, той е измъчен. За него има надежда. Но този, за когото красивото има един-единствен смисъл – красотата, той е Избран. Няма нравствени или безнравствени книги. Книгите са добре написани или зле написани. Нищо повече.

Ненавистта на деветнайсети век към реализма е яростта на Калибан*, съзрял лика си в огледалото. Ненавистта на деветнайсети век към романтизма е яростта на Калибан, който не вижда отражението си в огледалото. Нравствеността на човека е една тема в творчеството на художника – но етиката на изкуството е в съвършеното използване на несъвършени средства. Художникът не иска да докаже нищо. Дори

* Герой от пиесата „Бурята“ на Уилям Шекспир, чудовище с неприятна външност и зъл нрав. – Б. р.

общопризнатите истини подлежат на доказване. Художникът няма етични пристрастия. Морализирането поражда непростим маниеризъм на стила. Художникът не е човек с нездрави интереси – той просто може всичко да изобрази. Мисълта и словото са за художника инструментите на неговия занаят. Порокът и добродетелта са материалът за изкуството му. По отношение на формата първообразът на всички изкуства е изкуството на музиканта. По отношение на чувствата актьорското изкуство е първообразът на всички други. Във всяко изкуство има два елемента: това, което е на повърхността, и символ. Които се опитва да проникне под повърхността, поема риск. Които иска да разгадае символа, се излага на опасност. В действителност изкуството не отразява живота – то отразява този, който се оглежда в него. Ако произведението предизвиква разнообразие от мнения, това показва, че в него има нещо ново, сложно и съдбовно важно. Когато критиците спорят, художникът е верен на себе си. Можем да простим на човека, който създава нещо полезно, ако не му се възхищава прекомерно. Единственото оправдание за създателя на нещо безполезно е, ако страстно се люби на произведението си.

Всяко изкуство е напълно безполезно.

1

Ателието бе изпълнено с наситен аромат на рози, а ако ветреецът раздвижише дърветата в градината, през отворената врата нахлуваше ту натрапчивото уханье на люляка, ту деликатният парфюм на цъфналия розов глог.

От края на дивана, постлан с персийски везани дисаги, където се бе излегнал и пушеше една след друга, както беше неговият маниер, безброй цигари, лорд Хенри Уотън успяваше да зърне единствено отблясъка на златистите и ароматни като пчелен мед цветчета на жълтата акация, чиито трепетливи веи-ки като че ли с мъка удържаха бремето на собственото си огнено великолепие, и от време на време чудати силуети на прелитащи птици, чиито сенки се плъзваха по дългите копринени завеси, опънати пред огромния прозорец, като създаваха мимолетни сцени от японската живопис и го караха да се замисли за онези бледни, жълтолики художници от Токио, опитващи се да изобразят движение и порив със средствата на изкуство, което е по своята природа неподвижно. Сърдитото жужене на пчели, пробирани си път през високата неокосена трева или с монотонна упоритост кръжащи сред поръсените със златист прахец розица на рошавите орлови нокти, като че ли правеше тишината още по-потискаща. Глухият шум на Лондон им акомпанираше като бурдонен тон на далечен орган.

По средата на стаята, монтиран на статив, бе изправен портрет в цял ръст на младеж с невероятна красота, а пред него, на известно разстояние, седеше самият художник, Базил Холуърд, чието внезапно изчезване преди години бе предизвикало, по онова време, порядъчно вълнение в обществото и породило цял куп странни догадки.

Творецът съзряваше великолепия модел, който така умело бе изобразил в произведението си, и блажената усмивка, обхванала лицето му, изглеждаше, че ще се запечата задълго там, но ненадейно той се сепна, затвори очи и притисна с пръсти клепачите си, сякаш се опитваше да задържи в ума си някакъв странен сън, от който се боеше да се събуди.

– Това е най-добрата ти картина, Базил, най-хубавото, което си рисувал – лениво промълви лорд Хенри. – Непременно трябва да я изпратиш на изложбата в „Гросвенър“* догодина. Академията е твърде голяма и твърде общодостъпна. Винаги, когато отида там, има или толкова много хора, че не мога да видя картините, което е ужасно, или толкова много картини, че не мога да видя хората, което е още по-лошо. „Гросвенър“ наистина е единственото достойно място.

– Не смятам да я изпрацам никъде – отвърна Базил, като изви главата си назад по онзи чудат начин, за който другарите му в Оксфорд се присмиваха. – Не, никъде няма да я пращам.

Лорд Хенри вдигна вежди и го погледна удивено през издигащия се в причудливи спираловидни струйки про-

.....
* Галерията „Гросвенър“ е основана през 1877 г. Съществуването ѝ се оказва ключово за движението на естетизма, защото приема и излага художници, чиито творби са отхвърлени от галеч по-консервативната Кралска академия по изкуствата, като Уолтър Крейн и Едуард Бърн-Джоунс. – Б.р.

зрачносинкав дим от дебелата му, пропита с опиум цигара.

– Не искаш да го пращаш никъде? Скъпи приятелю, защо? По каква причина? Какви чудаци сте художниците! Готови сте на всичко, за да добиете известност, ала постигнете ли я, като че ли искате начаса да я изхвърлите. Това е глупаво! Защото само едно е по-лошо на света от това, всички да говорят за теб – а именно никои да не говори за теб. Този портрет ще те извиси неимоверно над всички млади художници в Англия, а старите ще накара да се пукат от завист, ако изобщо старците са способни на някаква емоция.

– Знам, че ще ми се смееш, но наистина не мога да го изложя на показ. Твърде много от себе си съм вложил в него.

Лорд Хенри се изтегна на дивана и се изсмя.

– Така си и знаех – добави художникът, – но това е истината.

– Твърде много от себе си! Кълна се, Базил, не подозирах, че си толкова тщеславен. И освен това не виждам никаква прилика между теб, с твоето грубо, сурово лице и черната като катран коса, и този млад Агонис, който изглежда изваян от слонова кост и розови цветчета. Е, скъпи Базил, той е Нарцис, а ти си... е, да, разбира се, че имаш интелигентно изражение и тъй нататък... но красотата, истинската красота, приятелю, изчезва там, където се проявява интелигентността. Високият интелект сам по себе си е вид крайност и разрушава хармонията на чертите. В момента, в който човек се замисли, лицето му става само нос и чело, една гротеска. Погледни само корифеите в която избереш професия. Какви грозници! Освен, разбира се, духовниците... но пък и в църквата не се напрягат с мислене. Епископът и на осемдесет говори същото, което

е научил на осемнайсет, и естественият резултат от това е, че винаги изглежда възхитително. Твоят тайнствен млад приятел, чието име все още не си ми казал, но чийто лик ме очарова, не се замисля и за миг. Напълно убеден съм. Той е красиво безмозъчно създание, което винаги трябва да е пред погледа ни зиме, когато нямаме цветя да ни радват, а лете да освежава прегрелия ни ум. Не се ласкай, Базил: ти по нищо не му приличаш.

– Не ме разбираш, Хари. Разбира се, че не си приличам с него. Отлично знам това. Дори бих съжалявал, ако изглеждах като него. Свибаш рамене? Това е светата истина. Във всяко съвършенство, физическо или интелектуално, има нещо съдбоносно, нещо фатално, което сякаш направлява през историята несигурните стъпки на кралете. Далеч по-безопасно е да не изпъкваме в тълпата. На този свят най-много благоденстват глупците и грозниците. Спокойно седят и гледат боевете на арената. Може да не познават вкуса на победата, но също са пощадени от болката на поражението. Живеят така, както всички ние трябва да живеем – безгрижно, безразлично, безметежно. Не носят гибел никою и не гинат от вражеска ръка. Ти имаш сан и богатство, Хари; аз – моя ум и моето изкуство, каквото и да струва то; а Дориан Греј има тази красота. И рано или късно всички ние ще страдаме за тези дарове от боговете – ще страдаме жестоко.

– Дориан Греј ли? Така ли се казва? – попита лорд Хенри, като стана и направи няколко крачки през ателието към Базил Холуърд.

– Да, това е името му. Не мислех да ти казвам.

– Защо не?

– Не мога да ти обясня. Когато много обичам някого, не казвам името му никому. Това е все едно да дадеш частица от него другиму. Обичам да имам тайни. Това

е може би единственото нещо, способно да направи съвременния ни живот загадъчен и увлекателен. Дори и най-обикновените неща са възхитителни, когато са скрити. Затова винаги, когато заминавам, не казвам на никого къде отивам. Ако го сторя, ще пропадне цялото ми удоволствие. Признавам, глупав навик, но не знам защо, носи много романтика в живота. Сигурно ще кажеш, че говоря глупости?

– Ни най-малко – отвърна лорд Хенри, – ни най-малко, скъпи Базил. Нали не си забравил, че съм женен, а единственото очарование на брака е, че животът в лъжа е абсолютно необходим и за двамата съпрузи. Никога не знам къде е жена ми и тя живее в неведение за всичките ми похождения. Когато се срещаме – немного често, например на вечеря заедно или на прием при херцога, – си разказваме един на друг най-нелепите измислици с най-сериозно изражение. Жена ми го прави много добре – в действителност много по-добре от мен. Никога не се бърка, а на мен ми се случва постоянно. Но когато разбере какви ги върша, изобщо не вдига скандал. Понякога ми се иска да го направя, но тя само се смее.

– Не ми се нрави как говориш за брачния си живот, Хари – упрекна го Базил Холуърд, като направи няколко крачки към вратата за градината. – Убеден съм, че си много добър съпруг, но дълбоко се срамуваш от добродетелите си. Ти си необикновен човек. Никога не казваш нищо нравствено – и никога не правиш нищо безнравствено. Цинизмът ти е само поза.

– Да се гържиш естествено, е поза, и то най-грозната, която познавам – възкликна лорд Хенри през смях.

Двамата мъже излязоха заедно в градината и се настаняха на гълга бамбукова пейка под сянката на висок лавров храст, чиито листа лъщяха като лакирани на слънцето. В тревата потрепваха бели парички.

